

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان

نکات جمع بندی درس فارسی پایه ششم

معاونت آموزش ابتدایی
اداره تکنولوژی و گروه های آموزشی استان خوزستان

نکات درس اول فارسی

گاهی برای زیبا و موزون شدن شعر، جای اجزای جمله تغییر می‌کند. برای مثال فعل در ابتدا یا وسط جمله قرار می‌گیرد.

مثال: باز به گردون رسید ناله‌ی هر مرغ زار

انواع جمله:

جمله خبری: جمله‌ای که خبری را بیان می‌کند.
مثال: باد بهاری وزید.

جمله پرسشی: جمله‌ای که در آن پرسشی وجود دارد.
مثال: بلبل و قمری چه خواند؟

جمله امری: جمله‌ای که خواهش یا فرمان دارد. مثال:
خیر و غنیمت شمار.

جمله عاطفی: جمله‌ای که بیانگر احساس و عاطفه باشد.
مثال: چه آسمان پاکی!

نشانه‌های نگارشی:

- در پایان جمله‌های خبری (.)
- در پایان جمله‌های پرسشی (؟)
- در پایان جمله‌های امری (.)
- در پایان جمله‌های عاطفی (!)

نکات درس دوم فارسی

ترکیب وصفی و اضافی

هرگاه به اسم، یک صفت اضافه شود ترکیب وصفی می‌سازد. مانند: **اخلاق نیکو**.
اما اگر به اسم، یک اسم دیگر اضافه شود ترکیب **اضافی** خواهد بود. مانند: **شناخت خالق**.

نهاد و فعل

یکی از اجزای اصلی جمله نهاد است که آن را به کمک فعل می‌شناسیم.
مانند: **پیرزن** به خانه برگشت. چه کسی برگشت؟
← **پیرزن**. پس پیرزن نهاد جمله است.

کلمات هم خانواده

کلمات هم خانواده در سه ویژگی مشترک هستند:

- ۱- هم ریشه بودن
- ۲- هم معنی بودن
- ۳- ترتیب حروف.

مانند: **شاهد، شهید، شهادت**.

نکات درس سوم فارسی

هجاء و بخش

کلمه ها در زبان فارسی گاهی فقط یک هجا دارند

مانند: باد ، میز ، راه

خواندن کلمه ها و جمله های کوتاه یک بخشی معمولاً آسان است.

کلمات چند هجایی و چند بخشی

در چند بخشی ها تشخیص شکل درست خواندن، دشوار است زیرا بعضی از این واژگان در ظاهر هم نویسه و هم آوا هستند.

مانند:

روزی « روزی + روزی دو هجایی است اما با خوانش متفاوت
— دو معنا پیدا می کند

روزی[^] = رزق

روزی[^] = یک روز

نکات درس چهارم فارسی

جمع بستن واژگان با نشانه‌ی (ان)

یکی از نشانه‌های جمع بستن واژه‌ها در زبان فارسی، افزودن نشانه‌ی «ان» به پایان کلمه‌ها. مانند: دوستان - دشمنان - هموطنان

تغییرات واژگان در جمع بستن

واژگانی که به مصوت‌های «ه» و «ه» ختم می‌شوند هنگام جمع بستن با «ان» تغییر می‌کنند. به مثال زیر توجه کنید:
نماینده + ان = نمایندگان
اگر دقت کنید برای جمع بستن واژه، مصوت «ه» حذف و «گ» میانجی به آن اضافه شد.

مثال‌های دیگر:

وابسته + ان = وابستگان
بیگانه + ان = بیگانگان

« نکات درس پنجم فارسی »

مبالغه

به بزرگنمایی در شعر یا نوشته برای افزودن بر تأثیر و قدرت سخن، «مبالغه» می‌گویند.

مثال در شعر:

برد تیغ و بینداخت از بر سرش
فرو ریخت چون رود خون از برش
در این بیت شاعر، در چگونگی جاری شدن خون ازدها، مبالغه کرده است.

مثال در نوشته یا صحبت عامیانه:

سرم داشت می‌ترکید
که در اصل قصد گوینده خستگی ناشی از سروصدا یا موارد دیگر است.

کنایه

صحبت کردن در مورد مطلبی به طور غیرمستقیم «کنایه» نامیده می‌شود.

مفهوم در کنایه

همیشه در کنایه دو مفهوم دور و نزدیک وجود دارد و مقصود گوینده، معنای دور آن است.

مثال: زیر زبان شیرینی دارد

مفهوم نزدیک: زیر زبانش چیز شیرین باشد

مفهوم دور: حرفی برای گفتن دارد

«نکات درس ششم فارسی»

منادا و نشانه‌ی ندا

برای خطاب کردن و گفت‌وگو با کسی از نشانه‌های ندا (**ای**، **یا**، **ا**، **الا** و ...) استفاده می‌کنیم. کلمه‌ای که هریک از این نشانه‌ها را داشته باشد، «**منادا**» است.

مثال: **ای** مادر عزیز

نکته: گاهی منادا بدون نشانه می‌آید؛ یونس نزدیک‌تر بیا.

نکته: گاهی منادا برای جلوگیری از تکرار حذف می‌شود و از طریق جملات قبل، آن را می‌شناسیم.

نکات درس هشتم فارسی

نشانه های نگارشی

به کار بردن علامت ها و نشانه های نگارشی خواندن و در نتیجه فهم مطالب را آسان می کند.

چند نمونه از نشانه های پُر کاربرد:

۱- نقطه (.)

توقف در خواندن را نشان می دهد و در پایان جمله می آید.

۲- ویرگول یا درنگ نما (،):

درنگ کوتاه میان عبارات ها و جمله هاست و برای جدا کردن عبارت توضیحی یا جدا کردن اسم اشخاص به کار می رود.

۳- دونقطه (:)

پیش از نقل قول، هنگام توضیح دادن، شمردن اجزا و هنگام معنی کردن واژگان به کار می رود.

۴- علامت سؤال (?)

در پایان جملات پرسشی و برای نشان دادن شک و تردید استفاده می شود.

۵- نشانه ی تعجب (!!)

در پایان جملات تعجبی و عاطفی می آید.

« نکات درس نهم فارسی »

جمع مکسر

یکی از حالت های جمع بستن واژگان و اغلب واژگان عربی، جمع مکسر است. در این نوع جمع، واژگان بدون اضافه شدن نشانه های جمع، جمع بسته می شوند.

مثال: ← فصل ← فصول
← متن ← متون
← رسم ← رسوم

«واژه سازی»

تاکنون راه های مختلفی برای ساختن کلمه در زبان فارسی فراگرفته اید. یکی دیگر از راه های ساختن واژه های جدید، افزودن واژه ای «**نامه**» به پایان کلمه ی نخست است.

مثال: روز + نامه = روزنامه

زیارت + نامه = زیارت نامه

نکته: به این نوع واژگان که از دو جزء معنادار تشکیل شده باشند، کلمات مرکب می گویند.

«نکات درس دهم فارسی»

قافیه و قالب شعر

قافیه: کلماتی که پایان یکسان دارند و با نوع چینش آن‌ها در اشعار کلاسیک، انواع قالب‌های شعری ساخته می‌شوند.

قالب شعر

شعر از نظر قالب، انواع گوناگونی دارد؛ مانند غزل، قصیده، مثنوی، قطعه و...

قالب شعری مثنوی

اگر به واژه‌ی «مثنوی» دقت کنید، خواهید دید که این واژه با «اثنین» یعنی «دوتا» هم‌خانواده است و علت نام‌گذاری این قالب به این دلیل است که در آن هر «دو» مصراع قافیه‌ای جداگانه دارند.

به گزیده‌ای از مثنوی زیر توجه کنید:

علی آن شیر خدا شاه عرب الفتی داشته با این دل شب
شب ز اسرارِ علی آگاه است دل شب محرم سرّ الله است

در بیت اول واژگان «عرب و شب» و در بیت دوم واژگان «آگاه و الله» قافیه هستند.

«نکات درس یازدهم فارسی»

تشبیه

مانند کردن شخصی یا چیزی به شخص یا چیز دیگر دیگر را «تشبیه» می گویند.

تشبیه یکی از ابزاری است که نوشته ها را زیبا و اثر گذار می کند و ذهن را به آفرینش و خلاقیت سوق می دهد.

«اجزای تشبیه»

- ۱- مشبه: شخص یا چیزی که به شخص یا چیز دیگر تشبیه می شود.
- ۲- مشبه به: شخص یا چیزی که به آن تشبیه می کنیم.
- ۳- ادات تشبیه: واژه هایی که تشبیه به کمک آن ها انجام می شود.
- ۴- وجه شبه: ویژگی مشترک بین مشبه و مشبه به که نویسنده آن را ابداع می کند.

مثال: شهید چون شقایق، سرخ است.

مشبه: شهید

مشبه به: شقایق

ادات تشبیه: چون

وجه شبه: سرخ (سرخی خون شهید و گل شقایق)

مثالی دیگر:

شهید چون چراغی است که در خانه ی ما می سوزد.

نکات درس دوازدهم فارسی

واژه‌آموزی

واژگان مرکب

به مثال‌های زیر دقت کنید: گران‌بها، قوی‌پنجه، یکدل.
اگر به ترکیب این واژه‌ها که نوعی صفت خواهید دید که از دو جزء معنادار ساخته شده‌اند و به آنها واژگان مرکب می‌گویند.

تفاوت فعل‌ها در گذشته و امروز

در گذشته به فعل‌ها پیشوند «همی» اضافه می‌شد مانند:
همی طلب، همی دار، همی گفت و...
نکته: اضافه شدن «همی» به بن ماضی و بن مضارع، معنای فعل را تغییر می‌دهد.

مثال: همی + طلب (بن مضارع) = بطلب (فعل امر)
همی + گفتم (بن ماضی) = می‌گفتم (ماضی استمراری)

همی رفتند: می‌رفتند.

همی دار: بدار.

همی گویم: بگویم

اکنون به کاربرد امروزی برخی فعل‌ها توجه کنید:

۱- نتواند بود: نمی‌تواند باشد.

۲- نتوان کرد: نمی‌توان انجام داد.

«نکات درس چهاردهم فارسی»

شخصیت‌بخشی

گاهی، شاعر یا نویسنده برای اثربخشی و زیباتر شدن شدن نوشته خود، از زبان موجودات و اشیا سخن می‌گوید و رفتار انسانی را به آن‌ها نسبت می‌دهد. به این کار «شخصیت‌بخشی» می‌گویند.

غنچه

مانند:

– غنچه با دل گرفته گفت
– بگریست سپیدار و چنین گفت دگر بار...

مناظره

بحث و گفت‌وگوی شخصیت‌های انسانی و یا غیرانسانی در نوشته یا شعر، «مناظره» نامیده می‌شود.

مثال: هم‌سخنی گل و غنچه در شعر
«راز زندگی» نوعی مناظره است.

نکات درس پانزدهم فارسی

واژه‌آموزی

واژگان هم‌معنی

یکی از معانی واژه «دار»، درخت است. در ترکیب دار و درخت، این دو واژه هم‌معنی به کمک «و» در کنار هم قرار گرفته‌اند.

مثال‌های بیشتر:

پابرجا و استوار | شکوه و شوکت | بزرگی و عظمت

مخفف

گاهی شاعران از واژه‌های کوتاه‌شده استفاده می‌کنند.

مانند: پار: پارسال | گه: گاه | شه: شاه | مه: ماه

مثالی دیگر:

سپیدار، کوتاه‌شده «سپید دار» یعنی درخت سفید است.

«نکات درس شانزدهم فارسی»

واژه سازی

یکی دیگر از راه های ساختن واژه ی جدید در زبان فارسی، اضافه کردن «خوان / خوانی» به واژه ی نخست نخست است.

مثال:

شعر خوان / شعرخوانی
نغمه خوان / نغمه خوانی
قصه خوان / قصه خوانی

نکات درس هفدهم فارسی

تضاد

آوردن دو کلمه با معنی «متضاد» موجب زیبایی و لطافت سخن می‌شود. تضاد باعث تلاش بیشتر ذهن می‌شود و در درک معنی و مفهوم را ساده‌تر می‌کند.
«تُعَرَّفُ الْأَشْيَاءُ بِأَضْدَادِهَا» یعنی هر چیزی با ضد و مخالفش شناخته می‌شود.

چند مثال:

- ۱- هرچه زود برآید دیر نپاید
- ۲- هستم اگر می‌روم، گر نروم نیستم

معنی کلمه‌ی «را» در گذشته

به جمله‌های زیر دقت کنید:
- برادران را وصیت کرد: به برادران وصیت کرد
- وصیت کنم شما را: به شما وصیت می‌کنم

در گذشته، گاهی از کلمه‌ی «را» در معنای «به» استفاده می‌شد.